[illegible]

[illegible]

[illegible]

~~[illegible]~~

श्री॰॥ मुक्तावली टीका मुक्तावली प्रकाशिका ॥॰ श्री नम [illegible]

[illegible]

[illegible]

ಪ್ರತಿ ನಂ ೧

[illegible]

7

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
೮ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ಮುಕ್ತಿ: ಪ್ರತಿಕಾಶಿವರರಾತ್ರ್ಯಾಕಾರರಾತ್ರಿಪ್ರಾಪ್ತಕಾಂ ವಿನಾಂವಾತ್ಯಾಶಿವರರಾತ್ರ್ಯಾಕೃತಿ ಉಪವಾಸಂ ಚತುರ್ವರ್ಗ: ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ
ಜಕ್ಷ್ಯಪರರತ್ರೋದಿವರಾತ್ರಿ ಶಿಷ್ಯಜಂ ಗತ್ಯಾದತಿ: ೧ ಸಂತಿಲೋಕ ಶ್ರುತ್ಯಾದತ್ತೆ ಗಾನ ಸ್ವಜ್ಞ ಕಾರರಾತ್ರಿ ದ್ವಿಕ್ಷಿದಾಸ್ಯ
ವಿಮಿತಿ ವಾತ್ಯ್ತ್ರಿಂ ೧ ರತಿಷ್ಠ: ತಿಸ್ಯಕ್ಷಾ ತಸ್ಯ ರರಾತ್ರಾಂ ನಷಿ ಧವರತಿ ಯಸ್ಯ ತ್ರೋಂ ಪರತ್ರೈ: ೧ ಸ ಸುಕಾ ಶಿವರರಾತ್ರಿ ಜಸ್ಯ
ರತ್ನ ಸ್ನಾನ ವಿಶಿ ಷ್ಟ್ರಮುಕ್ತಿ: ಪ್ರತಿಕಾಶಿವರರಾತ್ರ್ಯಾಕಾರರಾತ್ರಿ ಷ್ಟ್ರತಿಯ ವೇಲುಕ್ತ ವಂ ಚತುರ್ವರ್ಗ: ಪ್ರಯೋ
ಜಕ್ಷ್ಯಪ್ರರತ್ರೋದಿವರಾತ್ರಿ ನಂ ತಸುವರಂ ವರರಂ ತಯಾಂಕಾರರಾತ್ರಿ ಪ್ರರವಿತಿ ಬಿತಿ ದಿವಸು: ಪವಂ ಗಲ್ಪಸ್ಯ ವಿಷ್ಟುದಂ
ಜಯಾವ ಸ್ವತ್ರತ್ವಂ ಸ್ವ ಹಿತ್ಯೆ ವ ಸ್ವ ಜಸ್ಯವಿ ಷ್ಟುದಂ ಇವಿ ಈಷ್ಟ್ರ ಸಯೋ ಪ್ರಯಾರ ಸ್ವತ್ರಿತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ಯವಿಷ್ಟ್ಯಂ ಪ್ರ
ತಿಶ್ಯಾದಸ್ಯ ಧಾಂ: ಪ್ರಿದು ಸಿಂ ಸ್ರ್ಯವಿತಿ ಯಸುತಂ ನಾಂಪ್ರ ಕಾದಿಸಯೋ ಪ್ರತ್ರಿ ಯಯೋ ನಿಷ್ಕ್ರತಿತ್ವಂ ಚತುರ್ವರ ನಾಶಿ ಸ್ಯ
ಷ್ಟ್ರಜಾಂ ಸ್ಯವಂ ನಿತ್ಯತ್ಸ್ಯ ಜಾತಿ ಯಸ್ಯವ ನಾಸಿದಂ ಸಯೋ ವಿ ಜವಗ ಪ್ರತಿ ವಂ ಗಲ್ಪಸ್ಯ ಸ್ವಹಿ ಕತ್ತಲ್ಪ ನಾಪ್ರ
ಸ್ವದೇ ಷ್ಟ್ರ ತಿಸ ... ೧ ದಿವ ಧತ್ತ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ ತ್ಯಾಂ ವಿ ನಾಶಿಂ ಕ್ಷ್ಯಮಿ ತ್ಯಾದಿ ಸಯೋ ಹಿವಯಂ ಲಿಸ್ಯಧಾ
ಂ ಪ್ರಿಸ್ಯವಿ ಶಿ ಧಾರಾ ವಿಪ್ರಾಂ ವಂ ಗಲ್ಪವಿ ಷ್ಟುದ್ವಂ ಇಸಂಯೋ ಸವ: ಪ್ರಂ ಪ್ರತಿಕಾರರಾತ್ರ್ಯಾಂ ರಾ ವಿನಾಂ ವಾಸ
ವಿತಿಶಿಂ ವಸ ಸಿವಿಧಾಂ ಯವಿ ಷ್ಟುದ್ವಂ ಇಷ್ಟ್ಯಲ್ವೆವಂ ಗಲ್ಪಲತ್ವಂ ತಲ್ಪ ಯಕಾಂ ಬಿಂಕಾವ ನಿಯುಕ್ತಕಾಂ
ಮತ್ತೆ ವೋಹಸ ತ್ಯಾಷ್ಟಿ ತಿ ವಲಂ ಕ ಪ್ರವತ ಇತಿಶಿ ಷ್ಟ: ೧ ಯುಕ್ತ ಹಿತ ಸಾವಂ ಗಲ್ಪಸ್ಯ ವಲತೈ: ಪ್ರತ್ಯ ತತ್ರ ಪ್ರಲ
ಜಸ್ಯಾತ್ರಿಂ ಯಯಾಂ ವಿಷ್ಟು ದ್ವಂ ಗಿ ನಾಶ್ಯ ವಲಕ್ಷೈ ದ ತಿ ಜ ವಲಕ್ಷ್ಯ ಯಾಂ ಪರವ ಲಿತಿ ಷ್ಟ ಹಿತ ನಾ ವಿಷ್ಟು ದ್ವಂ ಗಿ ಜಲ ಕ
ತ್ವತಿ ವಾಸ ಯೆಂ ಯ ವ ಪ್ರಕ್ಷ ಶೆ: ೧ ಸ ಸುಜ ಸಯೋ ಪ್ರವಲ ಕತ್ವ ಪ್ರಕ್ಷ ಕಾ ಪ್ರವಂ ವಿ ಷ್ಟುದ್ವಂ ಗಿ ನಾಶ್ಯ ವಲ ಕ
ತ್ವಂ ವಂ ಗಲ್ಪಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯ ತಲಿ ಹಿ ಜ ... ಪ್ರ ತಿ ಖು ಪ್ರಿತ್ಯಾ ಪ್ರ ಜಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಾತಿ: ೧ ಪ್ರತಿ ವಿಪ್ರಾಂ ಹುಷ್ಯಾತಿ: ೧ ತಿದಿ ವಾದಿಸ

ವಿಷ್ಣುಂ ಗೋವಿಂದ ವಿಗ್ರಹಃ ಪಕ್ಷ್ಯುತ ನಿಂದು ಕಜಾವರ್ತ ನತ್ಯತಿ ಯುಕ್ತಿಶ್ರುತಿ ಷಾ ವಿಷ್ಣುಧರ್ಮಂ ಗೋವಿಂದ ವಿರಿಶಿ ವಣ ಮಾ
ಪಿಷಂ ವಿದ ವಿ ಕನ್ಯಿಸ್ಯ ವ ಸ್ಯಥಾಃ ಪ್ರಸ್ತುತೇ ಶಿಕ್ಷಾವ ಃ ಪಸ ಚಿ ತಸ್ಯಾತ್ಯಿಂಶಿ ನಾತಸ್ಯಿತಾಃ ಶಿ ನಾಮೋಂನಾಂ ಸ್ಯಥಾಃ
ದ್ವಿತೀಯಂ ಪಅನ್ಯಥಾಂಸ್ಯ ಗಾಗ ದಿಕ ಅಶ್ಯಕ್ತ್ವವ ಶ್ಯನಿಯು ಕಜಾವರ್ತ ನತ್ಯಸ್ಯದೃಷ್ಟಿ ಶಿ ಸ್ಯ ಶಂತಾಂ ಯಾಂಗಾದಿ ಶ
ಪ್ರ ಸ್ಯನ್ಯಥಾಃ ಶಿ ಪ್ರಿಶ್ರಿ ಗಂಗಾ ಗಿಲ ಶ ಥಾ ಚಿತ್ರ ಸ್ತ್ರಾಗಿಂಶ ಪ್ರೋಂಕವಿ ಷ್ಣುಧರ್ಮಂ ಗೋವಿಂದ ನಾಶಂನ ಲಕ್ಷ್ಯಕ
ಕಮು ಸ್ಯಥಾಂ ಶಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಯಿ ಶಿತಾಶ್ಯಂ ಪಯು ಶ ಃ ತಸ್ಮಿಂಶ ಕಾರಣಾ ಕಾಯಾಂ ಃ ತಸ್ಮಿಂದಿ ಕಾರ ನಾಶೋಂಶಿ ಪ್ರಿ
ಪ್ರಿಯ ಪ್ರೊಂಶ ಜೀ ಸ್ಯವಿಶೋಂಧಾ ಕ್ಷತ್ರಸ್ಯಾತ್ಯಿಂಶಿ ನಾತಸ್ಯಿಂದಿ ನಾಮೋಂ ನಾಂ ಸ್ಯಥಾಂ ಶಿ ದ್ವಿತೀಯಂ ಶಿ ಷ್ಣು ಧರ್ಮಂ ಗ ಸ್ಯ ಚಿತ್ರಿ
ಬಂಧಕಾಶಿತಾವಮು ದ್ರುಯಾಂ ಕಾರಣಾ ಕಾಂತಾಂ ಶಂಗ ಲ್ಯ ಕಾರ ನಾ ತಾ ಸುಜ ಪ್ರಿಶ್ರಿ ಸ್ಯೋ ಕ್ಯಾ ಸ್ಯಥಾಃ ಶಿ ಪ್ರಿಷ್ಟ
ಷ್ಟುಶಿ ಹೋಂಶ ಕ್ಷ್ಯಾತ್ ಪಶಿ ಸ್ಯ ವಿ ಷ್ಣುಶಾಂ ಸ್ಯಥಾ ಶುಷ್ಟಿಂ ಯಸ್ಯ ಷಂಗ ಲ್ಯ ಸ್ಯ ಶ ಕ್ಷ್ಯು ದ ಕಿ ಶಿ ಷಂಗ ಭಾದಿ ಷ್ಣು ಧರ್ಮಂ ಗ
ಬೋಧಕಸ್ಯ ಶಿ ಶ್ರಿಪ್ರ ಬಾಂರಾಂಸು ಮಿಶ ವಿ ದಗ್ಯಾತ್ರಿಯಾಂ ನಸ್ಯಾಂ ಸ್ಯಶರ್ಗ ಃ ಪ್ರಶಿ ವಿ ಷ್ಣು ಇತಿ ಗೋ ವಾಂ ಸ್ಯಶೋಂದು ಶಿಶ
ಧರ್ಮಂ ಗ ಬೋಧಕ ತ ವಿ ದಸ್ಯ ದು ಶಿ ಶೇಷ ಶಿಶ ಧರ್ಮಂ ಗ ಬೋ ಧಕ ಸ್ಯ ನಿಂ ಯ ವಾಂ ದಿಶಿ ಶಿಸ್ತಾವ ಃ ಪಶ್ರಿ ಶ ಯ ವ ಲಕ್ಷ್ಯ ಶು
ಕಾಂ ದಿ ವ ಕ ಪ್ರ್ಯು ದ ಕಿ ಶಿ ಶ್ರಿ ಯಶ್ರಿ ತ್ರಾ ಕ ಸ್ಯ ಪ್ರ ನಾ ಶ ಬೋ ಧಕ ಸ್ಯ ಶರ್ಗ ಃ ಪಸ ಸು ಷಂಗ ಭಾ ಶಿಂತಿ ಪಿ ವಿ ನಾ ಯ
ಕ ಸ್ಯ ವ ತಿಂ ಶ್ರೀ ಯ ಶ್ರಿ ತ್ರಾ ದಿ ನಾ ಃ ಪಿ ವಿ ಷ್ಣು ನಾ ಶ ಜ ನ ನಾ ಪ್ರ ಯಿ ವಿ ಬಾ ಶ ನ ಸ್ಯ ಶ ಅ ಹೋ ಷಂಗ ಲ್ಯ ಂ ಚಿ ಶಿ ವಿ ಷ್ಣು ಧರ್ಮಂ
ಪಿ ವಿ ಶಿ ಶಿ ಮ ಂ ಗ ಭಾ ಸ್ಯ ಕ ಹ ಕೋಂ ಕ ಶ ವಿ ಷ್ಣು ಧರ್ಮಂ ಶಿ ಕಾರ ನಾ ಶ್ಯ ಕಾ ಸ್ಯ ಕಾ ವ ಪ್ರ ಶ ಕ ಪ್ರ ಲ ಕ ತ್ರಾ ಸು ಪ ಗ ಪಿ ಕ ಮ ಂ
ಗ ಭಾ ನು ಕ ಶ ಂ ಯ ದ್ವ್ಯ ಕ ಕ ಪ್ರಿ ಸ್ಯ ವಿ ಷ್ಣು ಧರ್ಮಂ ಗ ಇ ಸ್ಯ ಕ ಗ ಃ ಪ ವಿ ಷ್ಣು ಧರ್ಮಂ ಗ ವಿ ಶಿ ಪ್ರಿ ಇ ಶಿ ವಿ ನಾ ಂ ಯ ಕ ಷ ವ ತಿ ಂ ತಾ ಸ್ಯ ವ
ಹಿ ಶೋ ಸ್ಯ ಶ ವಿ ಷ್ಣು ಧರ್ಮಂ ಗ ವಿ ನಾ ಂ ಯ ಕ ಗ ವ ತಿ ಂ ತಾ ಂ ದ ಸ್ಯ ಕ ಶ ಶಿ ಶಿ ಗ ವಿ ಷ್ಣು ಧರ್ಮಂ ಶಿ ವಿ ಸ್ಯ ದ ಗ ಃ ಪು ಷಂಗ ಭಾ ಂ ದಿ ವಿ ನಾ ಸ್ಯ

೮

[illegible]

ಪಾದಃ ೧ [illegible]

[illegible]

[illegible]

೭ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [redacted] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తితిజస్మృతిరిత దాంభాసః యోంచాసానా మత్రైవాంతర్భావాది కృపి స్మృతేః విశాంగస్య చయథోక్తవిషా
జకత్వమాం విశిష్టం త్వావ సాధనా దికజంమాత్రస్య భేదాదర్థస్మృతివిశిష్టావః నను ప్రమాణప్రమే
౧౦ యసంశయప్రయోజనదృష్టాంతసిద్ధాంతావయవతర్కనిర్ణయవాదజల్పవితండాహేత్వా
భాసచ్ఛలజాతినిగ్రహస్థానానాం తత్త్వజ్ఞానాన్నిశ్రేయసాధిగమ ఇతి న్యాయసూత్రం తత్ర ప్రమా
కరణం ప్రమాణం ప్రమా చ తత్త్వార్థానుభవః యథార్థానుభవః ఇత్యాదిరూపాః అను
భవ ఇతి స్మృతివ్యావృత్తిః నను స్మృతిః ప్రమైవ కింన స్యాత్ స్మృతేః ప్రమాత్వం వ్యవహారాభా
వాత్ అస్తు వా స్మృతిరూపప్రమాకరణానాం యదానుభవస్య ప్రమాణంత [redacted] త్వే అథానుమిత్యుపమితిశాబ్ద
భిన్నప్రమితికరణానాం ప్రత్యక్షవిభజనాత్ ప్రత్యక్షమేవ తదంతర్భావ ఇతి చేత్ ప్రత్యక్షాంపమితిశాబ్ద భిన్నప్రమితికర
ణాత్ నాఘమానవిభజనాదనుమాన ఏవ తదంతర్భావం ... సాధకతమం కరణం సాధకతమత్వం
చ ఫలాయోగవ్యవచ్ఛిన్నత్వం తదుక్తమాచార్యైః మతిః సంవృత్తిఖ్యాతిః ప్రత్యక్షాదిప్రమాణాన్తాదయోగవ్యవ
చ్ఛేదః ప్రమాణస్యాం ఇతి యదవ్యాపారసాధకతమత్వం అసాధారణకారణత్వమిత్యపరే తాని ప్రమాణాని
ప్రత్యక్షానుమానోపమానశబ్దాః ప్రమాణాని ప్రత్యక్షప్రమాకరణం ప్రత్యక్షం తద్ద్వివిధం ఇంద్రియసన్నికర్షజ్ఞా
నభేదాత్ నిర్వికల్పకప్రమాకరణమింద్రియం సవికల్పకప్రమాకరణమింద్రియసన్నికర్షః అనువ్యవసాయ
ప్రమాకరణం నిర్వికల్పకం జ్ఞానమితి ఇంద్రియం చాక్షుషఘ్రాణరసనత్వక్ శ్రోత్రమనాంసీతి అసు

మితి ప్రమాకరణమనుమానం తత్త్రివిధం పూర్వవచ్ఛేషవత్సామాన్యతోదృష్టం చేతి కారణాల్లింగాత్కార్యానుమానం పూర్వ
వత్ యథా మేఘోన్నత్యా భవిష్యద్వృష్ట్యనుమానం వృష్టిమంత ఏతే మేఘాః ఉన్నతత్వాద్వృష్టిమన్మేఘవదితి కార్యాల్లిం
గాత్కారణానుమానం శేషవత్ యథా నదీపూరేణ వృష్ట్యనుమానం ఊర్ధ్వదేశో వృష్టిమాన్ నదీదేశే నదీపూరాద్వృష్టి
వృష్టిమదూర్ధ్వదేశవదితి అథ దేశాంతరప్రాప్తిహేతునా కథం దేశాంతరితానాం ద్రవ్యానుమానం ప్రవృత్తికరణాద్వా దితివ
తన పూర్ణోర్ధ్వహేతునా నద్యామేవం వృష్టిమద్దేశసంబంధానుమానాత్ యదా ద్రవ్యస్య ధికరణం దేశావధి కోర్ధ్వ
త్వ సంబంధేన పూరవత్త్వహేతునోర్ధ్వదేశే వృష్ట్యనుమానాన్న దోషః కార్యకారణాతిరిక్తలింగకానుమానం
సామాన్యతోదృష్టం యథా నక్షత్రదృష్టస్య చైత్రదర్శనేనాదిత్యస్య వ్రజ్యానుమానం ఆదిత్యో వ్రజ్యావాన్ తత
త్తద్దేశావస్థిత ప్రాఙ్ముఖపురుషదృశ్యత్వే సతి కాలాంతరే తద్దేశావస్థితపరివృత్తపురుషమాత్ర దృశ్యత్వాద్దేవదత్త
చా మైత్ర్యాదివదితి [redacted] తు మన్యంతే దేశాంతరప్రాప్త్యాదిత్యస్య వ్రజ్యానుమానం సామాన్యతోదృష్టమితి తేషాం హేతోర
ప్రత్యక్షత్వాదనుపపత్తిః దేశాంతరప్రాప్తిః ఖల్వాకాశదేశేన దిగ్దేశేన వా సంయోగవిశేషః న చ ప్రత్యక్షః సంబంధిద్వ
యనిరూప్య ప్రత్యక్షం ప్రతిసంబంధిద్వయప్రత్యక్షస్య హేతుత్వాత్ తథా చ కథం తేన వ్రజ్యానుమానం అస్తు వా కథం
చిత్తథాపి తచ్ఛేషవదనుమానమేవ దేశాంతరప్రాప్తేర్వ్రజ్యాకార్యత్వాదితి యదా పూర్వదృష్టానుమానం పూర్వవత్
యథా ధూమేన వహ్నిః పరిశేషానుమానం శేషవత్ పరిశేషో నామ ప్రసక్తప్రతిషేధే శిష్యమాణసంప్రత్యయః యథా
శబ్దో న ద్రవ్యమేకద్రవ్యత్వాత్ రూపవత్ న కర్మ శబ్దహేతుత్వాత్ సంయోగవత్ సామాన్యాదికం సత్త్వం ధుటకత్

తస్మాద్వ్యాఖ్యాతేన శబ్ద ఇతి పక్షవిశేషోద్ఘాటనాదనుమానేఽన్తర్భావ్యేత్యుపమానమప్యనుమానం తత్రాపి
గ్రామోత్పత్తిం యథా యద్వదుపమానసాధనం తత్ర తత్ర వక్తవ్యమిత్యనుమానమేవ ఖల్వపూర్వోప్యత్ర శబ్దాత్
పైత్రశకస్య నిమిత్తత్వాదనుమానం అథోపాయ [redacted] మితి ప్రమాణకరణముపమానం ప్రసిద్ధసాధర్మ్యాత్సంజ్ఞాపరిచ్ఛిత్తి
రుపమితిః యథా గోసదృశో గవయపదవాచ్య ఇతి శ్రుతవతో గోసాదృశ్యవిశిష్టగవయపదవాచ్యతా
వగతిర్భవతి ఆప్తోపదేశః శబ్ద ఇతి శబ్దః స ద్వివిధో వైదికో లౌకికశ్చేతి యథా జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకా
మో యజేతేత్యాది వైదికం ఫలవత్త్వాదివత్ ॥ ఆత్మశరీరేంద్రియార్థబుద్ధిమనఃప్రవృత్తిదోషప్రేత్యభావఫల
దుఃఖాపవర్గాస్తు ప్రమేయం॥ ॥ ఆత్మా తావద్భోక్తా తస్య భోగాయతనం శరీరం భోగసాధనానీంద్రియాణి
ణి భోక్తవ్యా అర్థా భోగో బుద్ధిర్భోగనిరూపణం మనిన్ద్రియం మనో భోగసాధనం తుధర్మాధర్మలక్షణా
ప్రవృత్తిః ప్రవృత్తిహేతవో రాగద్వేషమోహలక్షణా దోషాః రాగ ఇచ్ఛా ద్వేషః క్రోధో మోహో మిథ్యాజ్ఞానం
త్మనః పునరుత్పత్తిః ప్రేత్యభావో పూర్వదేహసంయోగ ఇతి యావత్ సుఖదుఃఖసంవేదనం ఫలం దుః
ఖం పూర్వోక్తం ఫలమపి దుఃఖానువిద్ధత్వాద్దుఃఖమిత్యుచ్యతే పురుషస్య సర్వం దుఃఖత్వం ప్రతిపద్య నిర్విద్య
తే నిర్విణ్ణో విరజ్యతే విరక్తో విముచ్యతే తదత్యంతవిమోక్షోఽపవర్గః స్వసమానాధికరణదుఃఖప్రాగభావాస
మానకాలత్వ దుఃఖాభావ ఇతి యావత్ తథాహి తత్త్వజ్ఞానేన తావన్మిథ్యాజ్ఞానాభావస్తదభావే దోషాభా
వస్తదభావే ప్రవృత్త్యభావస్తదభావే జన్మాభావస్తదభావే ఆత్యంతికో దుఃఖాభావః తదయమేకవింశతి

దుఃఖధ్వంసో మోక్ష ఇత్యుచ్యతే యదసూత్రయత్ దుఃఖజన్మప్రవృత్తిదోషమిథ్యాజ్ఞానానాముత్తరోత్త
రాపాయే తదనంతరాభావాదపవర్గ ఇతి ఏకవింశతి దుఃఖాని శరీరం షడింద్రియాణి షడ్విషయాః షడ్బుద్ధ
యః సుఖదుఃఖంచేత్యత్ర విస్తరః నిత్యసుఖాభివ్యక్తిర్ముక్తిరితి కేచిత్ తన్న తేషాం ప్రమాణాభావాదనుపపత్తి
రితి భాష్యే ఏవోక్తం ఏకధర్మికవిరుద్ధానేకకోటికజ్ఞానం సంశయః యథా స్థాణుర్వా పురుషో వేతి
యమర్థమధికృత్య ప్రవర్తంతే తత్ప్రయోజనం యథా స్వర్గాది లౌకికపరీక్షకాణాం యస్మిన్నర్థే బుద్ధిసామ్యం
స దృష్టాంతః స ద్వివిధః సాధర్మ్యదృష్టాంతో వైధర్మ్యదృష్టాంతశ్చేతి నిశ్చితసాధ్యసాధనవాన్ సాధర్మ్యదృష్టా
ంతః యథా పర్వతో వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యత్ర మహానసః నిశ్చితసాధ్యాభావసాధనాభావవాన్ వైధ
ర్మ్యదృష్టాంతః యథా తత్రైవ మహాహ్రదః ఇదమిత్థమిత్యర్థస్యావస్థితిః సిద్ధాంతః స చతుర్విధః
సర్వతంత్రప్రతితంత్రాధికరణాభ్యుపగమసిద్ధాంతభేదాత్ సర్వతంత్రావిరుద్ధః స్వతంత్రసిద్ధోర్థ
ర్థః సర్వతంత్రసిద్ధాంతః యథా ప్రమాణైరర్థనిర్ణయ ఇతి సమానతంత్రసిద్ధః ॥ ॥
[redacted]
పరతంత్రాసిద్ధః ప్రతితంత్రసిద్ధాంతః యథా సదేవ సదుత్పద్యత ఇతి సాంఖ్యా
నాం అసదేవోత్పద్యత ఇతి నైయాయికానాం యత్సిద్ధావన్యసిద్ధిః సోఽధికరణసిద్ధాంతః యథా క్షితి

త్వాదికం తేన తత్రస్థాంశత్రయే నిత్యత్వాక్రాన్తత్వాత్ సాధ్యజ్ఞానం విసిద్ధిరితి అపరీక్షితాభ్యుపగమో ఽభ్యుపగమసిద్ధాంతః యథా
౧౨ శాస్త్రం శబ్దో ద్రవ్యం స తు నిత్యో ఽనిత్యో వేతి ॥ ప్రతిజ్ఞాహేతూదాహరణోపనయనిగమనాన్యవయవాః ॥
సాధ్యనిర్దేశః ప్రతిజ్ఞా యథా శబ్దో ఽనిత్య ఇతి లింగవచనం హేతుః యథా కృతకత్వాదితి లింగలింగినో
ర్వ్యాప్తిప్రదర్శనముదాహరణం తద్ద్వివిధమన్వయవ్యతిరేకభేదాత్ అన్వయవ్యాప్తిప్రదర్శనమన్వయ్యుదా
హరణం యథా యో యః కృతకః సో ఽనిత్యో యథా ఘట ఇతి వ్యతిరేకవ్యాప్తిప్రదర్శనం వ్యతిరేక్యుదాహర
ణం యథా యో యో ఽనిత్యః సో ఽకృతకో యథాత్మేతి పక్షే హేతూపసంహార ఉపనయః స ద్వివిధో ఽన్వయవ్యతి
రేకభేదాత్ హేతుతావచ్ఛేదకరూపేణ హేతూపసంహారో ఽన్వయ్యుపనయః యథా తథా చాయమితి హే
త్వభావాభావత్వేన హేతూపసంహారో వ్యతిరేక్యుపనయః యథా న చాయం తథేతి సహేతుకం సాధ్యోపసం
హారో నిగమనం యథా తస్మాత్తథేతి తస్మాదనిత్య ఇతి వా అత్రోదాహరణాదిత్రైవిధ్యాద్ధేతునిగమనయో
స్త్రైవిధ్యం బోధ్యం హేయం పంచావయవసముదాయో వాక్యం న్యాయ ఇత్యుచ్యతే అనిష్టప్రసంజనం తర్కః
యథా పర్వతో యది నిర్వహ్నిః స్యాత్ తర్హి నిర్ధూమః స్యాదితి అవధారణజ్ఞానం నిర్ణయః యథా విశే
షదర్శనాత్ పర్వతో వహ్నిమానితి త్రివిధాః కథా భవంతి వాదో జల్పో వితండా చేతి కథా నానావక్తృకపూ
ర్వోత్తరపక్షప్రతిపాదకవాక్యసందర్భః తత్ర తత్త్వబుభుత్సుకథా వాదః యథా శబ్దో ఽనిత్యః కృతకత్వా

కేయోం యః కృతకః సోఽనిత్యో యథా ఘటః తస్తాథాబాయం తస్మాత్తథేతి త్యాదిరూపః వాదజయసాత్త్యాంధిగా పసి
ద్ధాంతే హేత్వాభాసాం ఇత్యప్రైని వృహంస్థానాని జల్పైతసత్త్వాత్త్వాపిత్తిఘో ద్యాం పరజ గేషు కథా జల్పః పమొంక్రురూపవ
వక్ష్య పక్ష స్థాపనాహీనో జల్పో వితండేతి త్యక్త్వాతేయథా శబ్ద ద్రవ్య త్వాదిసంప్రతి శయోద్దాన ద్రవ్యం నిర్గుణత్వాదితి త్వా
దిరూపవితండా న తు తత్ర శబ్దే గుణత్వం వ్యవస్థాప్యతే కిం తు ద్రవ్యత్వమాత్రం ప్రతిషిధ్యత ఇతి॥ హేతులక్షణరహితా
హేతువదాభాసమానా హేత్వాభాసాః హేతులక్షణం చ పక్షసత్త్వ సపక్షసత్త్వ విపక్షాసత్త్వ అబాధితత్వ సత్ప్రతిపక్షి
తత్త్వలక్షణం పంచరూపం పక్షసత్త్వం వ్యాప్తిపక్ష ధర్మతావిశిష్టత్వం వా యథా పర్వతో వహ్నిమాన్ ధూమాద్ హే
తుః అతాద్రూప్యాశ్రయ హేత్వాభాసా దుష్టహేతవ ఇత్యుచ్యతే సవ్యభిచార విరుద్ధ ప్రకరణసమ సాధ్యసమ కాలాతీ
తా హేత్వాభాసాః అనైకాంతికః సవ్యభిచారః సాధ్యవిరుద్ధో విరుద్ధః సత్ప్రతిపక్షః ప్రకరణసమః అసిద్ధః సా
ధ్యసమః బాధితః కాలాతీతః యథా జలహ్రదో వహ్నిమాన్ గుణత్వాదిత్యత్ర హేతోః సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వ
మనైకాంతికత్వం హేతోః సాధ్యవ్యాపకాభావప్రతియోగిత్వం విరుద్ధః సాధ్యాభావవ్యాప్యో హేత్వంతరం ప్రతిపక్షః ప
క్షే హేత్వభావోఽసిద్ధిః పక్షే సాధ్యాభావో బాధః తదేవం దోషపంచవిధత్వాద్దుష్టహేతుః పంచవిధ ఇష్యతే ఉపధి
యసంకరేష్వపి నోభయసంకరాదితి అభిప్రాయాంతరేణ ప్రయుక్తశబ్దస్యార్థాంతరం పరికల్ప్య దూ
షణాభిధానం ఛలం తత్ త్రివిధం వాక్ఛలం సామాన్యచ్ఛలముపచారచ్ఛలం చేతి వక్తురభిప్రేతార్థాత్ పరికల్ప్య

వాంమయోః ధర్మాంతరపరికల్పితదోషాభిధానం వాక్ఛలం యథా నూతనకంబలాభిప్రాయేణోక్తే నవక్తృత్వోక్తే నవ
౧౨ కంబలోఽయమితి వాక్యే కుతోఽస్య దరిద్రస్య నవ కంబలా ఇతి సామాన్యనిమిత్తం ఛలం సామాన్యఛలం యథా ప్ర
శంసాభిప్రాయేణ బ్రాహ్మణోఽయం విద్యాచరణసంపన్న ఇతి ప్రయుక్తే యది బ్రాహ్మణే విద్యాచ
రణసంపత్ స్యాత్తర్హి వ్రాత్యేఽపి తథా స్యాదితి ఉపచారేణ ప్రయోగే ప్రాధాన్యేనార్థం పరికల్ప్య దో
షాభిధానముపచారఛలం యథా మంచాః క్రోశంతీతి ప్రయుక్తే మంచస్థాః క్రోశంతి న తు మంచా ఇత్యాది॥
అసదుత్తరం జాతిః అసత్త్వం చ పరపక్షదూషణాసామర్థ్యం అసమర్థేన ప్రత్యవస్థానం జాతిరితి యావత్ ప్రత్యవ
స్థానం పరపక్షప్రతిషేధః సా చ చతుర్వింశతిధా సాధర్మ్యవైధర్మ్యోత్కర్షాపకర్షవర్ణ్యావర్ణ్యవికల్పసాధ్యప్రా
ప్త్యప్రాప్తిప్రసంగప్రతిదృష్టాంతానుత్పత్తిసంశయప్రకరణాహేత్వర్థాపత్త్యవిశేషోపపత్త్యుపలబ్ధ్యనుపలబ్ధి
నిత్యానిత్యకార్యసమభేదాత్ తత్ర సాధర్మ్యేణ ప్రత్యవస్థానం సాధర్మ్యసమా జాతిః యథా శబ్దోఽనిత్యః కృ
తకత్వాద్ఘటవదిత్యుక్తే యద్యనిత్యఘటసాధర్మ్యాదనిత్యః శబ్దస్తర్హ్యమూర్తత్వేన నిత్యాకాశసాధర్మ్యాన్ని
త్యః స్యాదితి వైధర్మ్యేణ ప్రత్యవస్థానం వైధర్మ్యసమా యథా తత్రైవామూర్తత్వేన ఘటవైధర్మ్యాన్నిత్యః స్యాదితి అ
విద్యమానధర్మారోప ఉత్కర్షః విద్యమానధర్మాపచయోఽపకర్షస్తాభ్యాం ప్రత్యవస్థానముత్కర్ష
సమా యథా తత్రైవ యది ఘటవదనిత్యః శబ్దస్తర్హి ఘటవద్రూపవానపి స్యాదితి అపకర్షేణ ప్రత్యవస్థా
నమపకర్షసమా యథా తత్రైవ ఘటవదశ్రావణోఽపి స్యాదితి దృష్టాంతస్య సాధ్యతయా ప్రత్యవస్థానం

వర్ణ్యసమో యథా తత్రైవ శబ్దవద్ఘటోऽప్యనిత్యతయా సాధ్య ఇతి పక్షస్య సాధ్యతయా ప్రత్యవస్థానమవర్ణ్యసమో
యథా తత్రైవ ఘటవచ్ఛబ్దోऽప్యనిత్యతయాऽసాధ్య ఇతి దృష్టాంతధర్మవ్యభిచారవద్ధేతోః సాధ్యవ్యభిచారేణ ప్రత్యవస్థానం
వికల్పసమో యథా తత్రైవ కృతకత్వం విభాగజశబ్దేऽనిత్యత్వవ్యాప్యపి వ్యభిచారి తద్వదితి సాధనస్య సాధ్యతయా ప్రత్యవ పూ
స్థానం సాధ్యసమో యథా తత్రైవ ఘటోऽప్యనిత్యత్వే సాధకో హేతుః సాధ్య ఇతి ప్రాప్త్యా ప్రత్యవస్థానం ప్రాప్తిసమో యథా తత్ర
వ కృతకత్వం కిమనిత్యత్వం ప్రాప్య సాధయత్యుతాహో సాధ్యస్య ప్రాప్తౌ వా సిద్ధత్వాత్ సాధనానుపపత్తిరితి అప్రాప్త్యా ప్రత్య
వస్థానమప్రాప్తిసమో యథా తత్రైవ కృతకత్వం కిమనిత్యత్వమప్రాప్య సాధయతి తర్హి సర్వమప్రాప్య సాధయేదితి
అనవస్థాప్రసంగేన ప్రత్యవస్థానం ప్రసంగసమో యథా తత్రైవ ఘటోऽప్యనిత్య ఇత్యత్ర కిం జ్ఞాపకం వాచ్యమేవం తస్యాపీత్యనవస్థేతి
ప్రతిదృష్టాంతమాత్రేణ ప్రత్యవస్థానం ప్రతిదృష్టాంతసమో యథా తత్రైవ శబ్దో ఘటవదనిత్యశ్చేద్గగనవన్నిత్యః స్యాదితి
అనుత్పత్త్యా ప్రత్యవస్థానమనుత్పత్తిసమో యథా తత్రైవ ప్రాగుత్పత్తేః శబ్దస్య కృతకత్వాభావాదనిత్యత్వాసిద్ధిరితి సంశయే
న ప్రత్యవస్థానం సంశయసమో యథా తత్రైవ నిత్యసాధర్మ్యాద్ ఘటసాధర్మ్యాదనిత్యత్వస్యానిర్ణయశ్చేన్నిత్యసాధర్మ్యాత్సంశయ
ఇతి ప్రతిహేతునా ప్రత్యవస్థానం ప్రకరణసమో యథా తత్రైవ కృతకత్వేనానిత్యత్వే సాధ్యే వర్ణాత్మనా నిత్యః స్యాదితి త్రైకాల్యాను
పపత్త్యా హేతుత్వేన ప్రత్యవస్థానమహేతుసమో యథా తత్రైవ హేతోః సాధ్యాత్పూర్వవృత్తౌ తద్ధేతుత్వమేవానుపపన్నమిత్యత్ర
కత్వే సాధ్యతావృత్తిః యుగపద్భావే విశేషాభావాన్నహి హేతుభావానుపపత్తిరితి అర్థాపత్త్యా ప్రత్యవస్థానమర్థాపత్తిసమో
యథా తత్రైవ శబ్దోऽనిత్యశ్చేదర్థాదాపన్నమస్పర్శనిత్యత్వమతో దృష్టాంతే సాధ్యవైకల్యమితి అవిశేషేణ ప్రత్యవస్థా

నమవిశేషసమా యథా తత్రైవ కృతకత్వస్యానిత్యత్వే సత్త్వస్య కృత్స్నస్యానిత్యత్వం స్యాదవిశేషాదితి ఉభయహేతూపప
౧౪ త్త్యా ప్రత్యవస్థానముపపత్తిసమా యథా తత్రైవానిత్యత్వే హేతువన్నిత్యత్వేऽపి కశ్చిద్ధేతుః స్యాదేవేతి హేత్వభావేऽపి సాధ్యోపలబ్ధ్యా
ప్రత్యవస్థానముపలబ్ధిసమా యథా తత్రైవ కృతకత్వాభావేऽప్యనిత్యత్వోపలబ్ధేర్హేతునప్రయోజకః ఇతి అవధారణం వికల్ప్య
నప్రత్యవస్థానముపలబ్ధిసమేత్యాహుః యథా తత్రైవ శబ్దవిద్యుదాదీనామనిత్యత్వం శబ్దాదీనామనిత్యత్వమేవ వా నాన్యద్వః ఘటాదేర
ప్యనిత్యత్వాప్రవృత్తేయః అనిత్యత్వాత్ శబ్దత్వాదేరపి సత్త్వాదితి అనుపలబ్ధితయా ప్రత్యవస్థానమనుపలబ్ధిసమా
యథా తత్రైవానిత్యత్వోపలబ్ధేః స్వవిషయకత్వే ఉపలబ్ధిత్వాద్ధ్రువమేవ దనుపలబ్ధిత్వం అస్వవిషయకత్వేऽపి ధ్రువ
దనుపలబ్ధిత్వమేవేతి నిత్యానిత్యాదివికల్పేన ప్రత్యవస్థానం నిత్యసమా యథా తత్రైవ శబ్దే నిత్యత్వం నిత్యమనిత్యం వా
ఆద్యే ధర్మినిత్యతాపత్తిర్నిత్యత్వం ద్వితీయేऽప్యనిత్యత్వావిషయే ధర్మినిత్యత్వమేవేతి హి ధ్రువం తేనాం సర్వస్య సాధ్యవత్తయా
ప్రత్యవస్థానమనిత్యసమా యథా తత్రైవ కృతకత్వేన ఘటసాధర్మ్యాచ్ఛబ్దోऽనిత్యశ్చేత్ సత్త్వేన సర్వమనిత్యం స్యాదితి ప్రయత్నకార్యత్వప్రత్య
వస్థానం కార్యసమా యథా తత్రైవ శబ్దస్యోత్పత్తిః సత్పూర్వం పంక్తే తత్కృతమసిద్ధమతః ప్రయత్నానంతరీయకత్వం వా
స్యాంతత్ప్రత్యయత్వం నైకాంతికమిత్యాదిరేతా ఏవ జాతయః తాసాం చ లక్షణాని నిగ్రహస్థానానాం
పృథగుపరివర్జనమితి నిష్కృష్టతథాపి సదుత్తరాసంభవే తాం చోదయంతి జాత్యా నిగ్రహస్థానవశమేకాంతమపరాజయా
ర్థం దేశా ఇతి జాతేః ప్రయోగః ప్రయుక్తాయాం జాతౌ ప్రకృతసత్యం తదేవ వాదినోऽజ్ఞానమేవయమితి॥ నిగ్రహహేతుర్ని
గ్రహస్థానం నిగ్రహేణాముష్య పక్షసాధనసంకల్పవిఘాతోపాహం కారణనివృత్తిః దుఃఖవిశేష ఇత్యేకే ప్రతిజ్ఞాహానిః ప్రతిజ్ఞా

తరం ప్రతిజ్ఞావిరోధః ప్రతిజ్ఞాసన్న్యాసో హేత్వంతరమర్థాంతరమనర్థకమవిజ్ఞాతార్థమపార్థకమప్రాప్తకాలం న్యూ
నమధికం పునరుక్తమననుభాషణమజ్ఞానమప్రతిభా విక్షేపో మతానుజ్ఞా పర్యనుయోజ్యోపేక్షణం నిరనుయోజ్యాను
యోగోऽపసిద్ధాంతో హేత్వాభాసాశ్చ నిగ్రహస్థానాని తత్ర ప్రతిజ్ఞాతపక్షపరిత్యాగః ప్రతిజ్ఞాహానిః ప్రతిజ్ఞాతపక్ష
స్థాపనాన్నివృత్తిరితి యావత్ యథా శబ్దోऽనిత్య ఐంద్రియకత్వాద్ఘటవదిత్యుక్తే సామాన్యేన వ్యభిచారేణ ప్రత్యవ
స్థితే సామాన్యవద్ఘటోऽపి నిత్యః శబ్ద ఇతి విశిష్టప్రతిజ్ఞాభిధానం ప్రతిజ్ఞాంతరం యథా తత్రైవ ఘటాన్యత్వే సతి శబ్దోऽపి సిద్ధసాధనేన
ప్రత్యవస్థితే ఏవం సర్వగతత్వే సతి శబ్దోऽనిత్య ఇతి ప్రతిజ్ఞావిరుద్ధాభిధానం ప్రతిజ్ఞావిరోధః యథా ద్రవ్యం గుణాన్యద్గుణానన్య
త్వాదితి స్వప్రతిజ్ఞాత్యాగః ప్రతిజ్ఞాసన్న్యాసః యథా తత్రైవ వ్యభిచారాదినా ప్రత్యవస్థితే కో వా ఏవమాహ నిత్యః శబ్ద ఇ
తి విశిష్టహేత్వభిధానం హేత్వంతరం యథా తత్రైవ వ్యభిచారేణ ప్రత్యవస్థితే సామాన్యవత్త్వే సత్యైంద్రియకత్వాదితి
అప్రకృతార్థాభిధానమర్థాంతరం యథా తత్రైవ యదైంద్రియకం తత్సర్వమనిత్యమిత్యుదాహరణోపన్యాసః అవా
చకశబ్దప్రయోగో నిరర్థకం యథా శబ్దో నిత్యః కచటతపాదితి త్రిరభిహితమపి పరిషత్ప్రతివాదిభ్యామజ్ఞాతా
ర్థమవిజ్ఞాతార్థం యథా పతత్రాతేస్య ఇతి అసన్నిహితపదాభిధానమపార్థకం యథా దశ దాడిమాః షడపూపాః
ఇత్యవ్యుత్క్రమేణాభిధానమప్రాప్తకాలం యథా కృతకత్వాదనిత్యః శబ్ద ఇతి న్యూనాభిధానం యథా శబ్దోऽనిత్యో ఘ
టవదితి అధికాభిధానమధికం యథా శబ్దోऽనిత్యః కృతకత్వాదైంద్రియకత్వాచ్చేతి పునరభిధానం పునరుక్తం
యథా శబ్దో నిత్యః శబ్దో నిత్య ఇతి విజ్ఞాతస్య త్రిరభిహితస్య ప్రత్యుచ్చారణమననుభాషణం త్రిరభిహితస్య

పరిషద్విజ్ఞాతస్యావిజ్ఞానమజ్ఞానం విజ్ఞాతేప్యుత్తరాప్రతిపత్తిరప్రతిభా కార్యవ్యాసంగాత్కథావిచ్ఛేదో విక్షేపః విక్షేపే।
౧౫ దోషానివృత్తిః స్వపక్షే దోషమభ్యుపేత్య పరపక్షే తద్దోషాపాదనం మతానుజ్ఞా యథా త్వం చోరః పురుషత్వాదిత్యుక్తే త్వ
మపి చోరః పురుషత్వాదితి నిగ్రహస్థానం ప్రాప్తస్య తదనుద్భావనం పర్యనుయోజ్యోపేక్షణం ।౦। అనిగ్రహస్థానే నిగ్రహస్థానా
భియోగో నిరనుయోజ్యానుయోగః స చతుర్విధః ఛలం జాతిర్నిగ్రహస్థానాభాసోऽప్రాప్తకాలే నిగ్రహణం చేతి ఛలజా
తిలక్షణే అప్రాప్తస్య ప్రతిజ్ఞాహాన్యాదేరుద్భావనం నిగ్రహస్థానాభాసః ప్రాప్తస్యాప్యకాలే ఉద్భావనమకాలే నిగ్రహణం ।౦। సి
ద్ధాంతవిరుద్ధాభిధానమపసిద్ధాంతః యథా శబ్దోऽనిత్య ఇతి ప్రతిజ్ఞాయ నిత్యత్వమనుజానాతి హేత్వాభాసాశ్చ యథోక్తా
విభాగాదికస్య లక్షణస్యాత్ర అనుక్తత్వాన్నిగ్రహస్థానత్వం హేత్వాభాసానాముక్తాః అసిద్ధవిరుద్ధానైకాంతికాదయః కాలాత్యయాపదిష్ట
భాసాదీనాం తత్ర నిగ్రహస్థానత్వం చోక్తం ఇతి తేషాం దృష్టాంతాదిప్రయోగస్య నిగ్రహప్రసంగాదితి చేదత్ర హేతుః
హేత్వాభాసత్వాదిసాధారణధర్మేణ దృష్టాంతాభాసగ్రహణాద్దృష్టాంతాభాసస్యైవ నిగ్రహస్థానమితి తేషాం నిగ్రహస్థానత్వం
ప్రతిజ్ఞాదిభంగః ప్రతిజ్ఞాదీనాం దుష్టత్వమేవ హేతుః తత్త్వజ్ఞానం అన్యథా యథా దృష్టాంతాభాసస్యాప్యుక్తత్వాత్ తథా తథా
ఉపనయాభాసనిగమనాభాసయోరపి దృష్టాంతాభాసత్వాత్ అనుక్తానామపి ఉపనయాదీనాం నిగ్రహస్థానత్వం హేత్వాభాసానామప్యుప
లక్షణం తథాపి ఉపనయాభాసనిగమనాభాసయోరపి యథాయోగ్యమాభాసమాత్రమపహాయ తత్రైవ తదంతర్భావః
యథా హేత్వాదిలక్షణరాహిత్యాదీనాం హేత్వాభాసాభిధానేనైవ దృష్టాంతాభాసాదయః ఉక్తా వేదితవ్యా ఇతి యథాయుక్తమానాల్

దిపదార్థానా మసంకీర్ణా ఏవ విభాగాః కర్తుముచితాః తథాపి యథోక్త విభాగజ్ఞానస్యైవ నిశ్రేయసో-
పయోగిత్వాద్ జ్ఞానస్య విభాగః కృతః అతఏవాహ భాష్యకారః అన్యథా తత్త్వజ్ఞానాదపవర్గో మిథ్యాజ్ఞానా
త్సంసార ఇతి తథాపి కథమేషాం షోడశ విధానాం సప్తవిధేష్వంతర్భావ ఇతి అత్రోచ్యతే ప్రత్యక్ష ప్రమాణ మింద్రి
యలక్షణం తావద్ద్రవ్య ఏవాంతర్భవతి అనుమానాదికం తు గుణే ప్రమేయాణా మాత్మాదీనాం శరీరేంద్రియమన
సాం ద్రవ్యే బుద్ధి ప్రవృత్తి దోష ప్రేత్యభావ ఫలదుఃఖ సంశయానాం సిద్ధాంతావయవ తర్కనిర్ణయ వాదజల్ప
వితండా హేత్వాభాస ఛల జాతీనాం గుణేష్వపవర్గస్యాభావే ఽర్థ ప్రయోజనస్య [illegible] దృష్టాంత హేత్వాభాసానాం యథా
యథం ద్రవ్యాదిష్వంతర్భావః నిగ్రహస్థానానామపి అననుభాషణా జ్ఞానాప్రతిభా పర్యనుయోజ్యోపేక్ష్య
ణానామభావే శేషాణాం గుణేఽంతర్భావ ఇత్యవధేయమ్ ప్రభాకరః శంకతే నన్వితి నను శక్త్యాద్యర్థపదార్థాంతరస్య
త్వే కిం మానం కథం వా సప్తభ్యో ఽతిరిక్త పదార్థస్యేతి తాకాంక్షాయామాహ తథాహీతి మణ్యాదిదాహ్యాది
నా మంత్రాదిపరిగ్రహః జన్యత ఇత్యత్ర కింతదుపపత్తయ ఇతి పూర్వేణాన్వయం అన్య వకల్ప్యత ఇత్యనేనాన్వయః
తత్ర మణ్యాది సమవహితే వహ్న్యాదావపి సంబంధః దాహానుకూలం దాహజనకత్వం వహ్న్యాదికం అత్రైవ జనేనమం
త్రాది విశేషేణ అయం భావః పూర్వరూపధ్వంస తాప్యాది రూప దాహోత్పాదకత్వం ప్రతి వహ్ని తాపాదీనాం కారణం
త్వమపి సమవహిత వహ్నినా దాహోత్పత్తిరహితః కిమత్రైవ కారణత్వం వాచ్యం తథాచ తత్ర మణినా శక్తి

ఉష్ణైవః శక్తేః కల్పనాత్ ౹

నాశేనకారణానాం వహ్నిదాహకవిశిష్టకారణోపస్థిత్యైవ కార్యనియామకత్వేన తదభావాన్నాప్రవృత్తిః నచమణినాం శక్తినా
౧౬ శే ఉత్తేజకే మణ్యాపసరణే వా సతి దాహోత్పత్తిరితి వాచ్యం ఉత్తేజకానాం శక్త్యాధారత్వేన తావదకల్పనాత్ తస్య
శక్తివర్ణనాస్థావహ్నిసంయోగాభావాకల్పనే యత్ర వినిగమనావిరహం ఇతి వాచ్యం దాహజనకయావద్వస్తువహ్ని
పదస్యోపలక్షణాపరత్వాత్ అత ఏవ కారణానాం సంస్త్యైపిన కారణానాం సంస్త్యం శక్తిమత్త్వేనైకహేతుత్వే ఏవం చ మణ్యాభావ
హితఫలతాశనాత్యంతసంయుక్తపాంథిక్యేదాహానుత్పాదకారణానాం వహ్నిదకావభిన్నాభావప్రయుక్తః అనుత్పాదకత్వ
ప్రయుక్తోనుత్పాదవదిత్యనుమానేన వహ్నిత్వద్య వభిన్నాభావస్య తత్ప్రయోజక త్వేనుపపత్త్యాశక్త్యవభిన్నాభావస్యైవ
తత్ప్రయోజకత్వం వాచ్యమితికారణానాం వహ్నిదకశక్తిసిద్ధిరితి ఇదముపలక్షణం మణ్యాదిసమవహితత్వేనాదినా వహ్న్యాద్యను
త్పాదాత్మనోదాంవపివహ్న్యాదిజనకతాం వహ్నిదకశక్తిసిద్ధిమోర్ధ్వవత్తేన శక్తిద్రవ్యగుణాంకర్మాతిరిక్తాగుణాదివృత్తిత్వ
గుణత్వాదివత్ సమానాద్యదివత్ ప్రయోగాతిరిక్తాత్వం సప్రాగభావప్రతియోగిత్వాద్ఘటత్వాదివదితి శక్తేరతిరిక్తపదా
ర్థత్వసాధకానుమానప్రకారోపిసూచిత ఇతి జ్ఞాతవ్యం॥ సాదృశ్యస్య ప్రత్యక్షసిద్ధత్వేన తత్ర ప్రమాణాకాంక్షాను
దయాదతిరిక్తపదార్థత్వమేవ వ్యవస్థాపయతి ఏవమితి హింయతః తత్ సాదృశ్యం ద్రవ్యాదిషు షట్స్వేషు నాం
తర్భవతి నాప్యభావే అతో ద్రవ్యాదిభేదవత్ సప్తకవత్వాత్ అతిరిక్తపదార్థః సప్తపదార్థాతిరిక్తపదార్థః యత్ఫల॥
నపుత్రపక్షే భూతం సాదృశ్యం యదితద్భిన్నత్వే సతి తద్గతధర్మవత్త్వరూపం తదాతస్యాతిరిక్తపదార్థత్వాభావాత్ ౹

ధాసిద్ధిర్భవతః అతిరిక్తపదార్థరూపసాధ్యత్వం తు నశ్యేత్ తత్పక్షే కతమస్య సిద్ధత్వాదితి చేన్న సాధ్యత్వపదార్థస్యై
వ సామాన్యతః పక్షే తత్త్వే తత్సాధ్యాభావాంశస్య పదార్థాన్తరీకృత్యం చ సప్తాంతర్గతత్వేన భిన్నసామాన్యాభిధః నా
తత్సాధ్యసాధనయోరభేదః తదంతర్గతత్వం చ యుక్తత్వరూపసంబంధేన తత్త్వత్రయస్య మేవమయోగ్యం౹౹ యు
క్త్యపి సాధ్యత్వపదార్థం సదాసంతర్గతం ద్రవ్యాదిభేదగ్రహత్వమత్వాదితి సాధనమసంభవనిరుక్తసామాన్యాభి
ధరూపసాధ్యస్య నాశ్రయమతేః ప్రసిద్ధత్వాత్ తత్రాపి యోయదయయోవద్విశేషభేదవాన్ పతత్సామాన్యాభి
దవానితి సామాన్యముఖవ్యాప్తిసప్తాంతర్గతత్వవ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిత్వరూపప్రకృతసాధ్యనిరూ
పితవ్యతిరేకవ్యాప్త్యైవాంతర్భావసంభవతి అతికమపరిష్కారవ్యర్థ్యమః అత్రసప్తపదార్థాంతరిక్తత్వసాధనం
నైయాయికమతానుసారేణ ఖండనాంశకమతే భావాదేరతిరిక్తత్వకల్పనే తత్సాధనానుపపత్తేః౹౹ సా
ప్రకృత్యప్రత్రవ్యాదిభేదషట్కవత్త్వరూపపక్షాభావానంతభాగే హేతుమాహ సామాన్యేతి అపినా సామాన్యేతరప
రిగ్రహః తథా చ సాధ్యత్వం ద్రవ్యాదిభేదషట్కవత్ సామాన్యేతరవృత్తిత్వసత్తి సామాన్యవృత్తిత్వాదభావవది
త్యనుమానం పక్షవసితం సామాన్యత్వసామాన్యయోర్వ్యభిచారవారణాయ సత్త్వం తద్విశేష్యదలయోః
ప్రవేశః న చ ప్రమేయత్వాదావ్యభిచారః తత్ప్రమేయత్వరూపపక్షప్రమేయత్వాభావేన భిన్నతయా విశేష్యతయా
భయవృత్తిత్వాభావాత్ సాధ్యస్య బాధం దష్టకేవలాన్వయిత్వమిత్యుపగమాన్నాసిద్ధిః ఏతేన ప్రమేయ

తద్విదాం వృద్ధబాలకాకల్పో యేహితౌర్య్నౌతతిరిక్త తత్వ్యాపాదానమపాస్తం అసిద్ధేః నచసాదృశ్యస్య ఖండకేవలా
౧౭ న్వయిత్వే చంద్రసాదృశ్యస్య ముఖ ఇవాన్యత్రాపి సత్వప్రసంగ ఇతి వాచ్యం ఇష్టాపత్తేః చంద్రాన్యవృత్యం వే యత్త్వాదినా
చంద్రసదృశమితి ప్రతీతేః ఆహ్లాదకత్వాదినా చంద్రసదృశమితి తు న సంభవతి ఆహ్లాదకత్వస్యైవ భిన్నచంద్రప్రతియో
గికత్వవిశిష్టసాదృశ్యస్య ప్రత్యక్షాభావాత్ [illegible] ప్రవృత్తి [illegible] యేమేకసంబంధేన యోంద్యం తేన సామాన్యే వశకాలంచా
కాలికసంబంధేన ప్రవృత్తిమితి సామాన్యతో [illegible] అధికరణయోర్యం సాదృశ్యాభావభిన్నరూపతదసంతర్భావే
ప్రత్యక్షమేవ ప్రమాణమిత్యాహ నాన్యభావ ఇతి సప్తైన భావత్వేన అభావభిన్నత్వేనేతి యావత్ ప్రతీయమానత్వా
దితి యథా ద్రవ్యం నాభావ ఇత్యాది ప్రతీత్యా ద్రవ్యాదేరభావభిన్నత్వం సిద్ధ్యతి తథా సాదృశ్యం నాభావ ఇతి ప్ర
తీత్యా తస్య లక్షణసిద్ధిః న చ సాదృశ్యం నాభావ ఇతి భ్రాంతిరవిశేషాదితి భావః ఏవం సాదృశ్యస్య భావరూపత్వ
మ్యుపగమ్య [illegible] భావప్రరూపకత్వసంభవాదతిరిక్త [illegible] వినాదుర్వారైత్వేన చంద్రాద్యభావ ఏవ చంద్రాది
సాదృశ్యం నాస్తినేదం చంద్రసదృశమితి జ్ఞానానుపపత్తేరితి [illegible] యం శక్తిం దూషయతి మణ్యాభావే తివహ్న్యాదే
[illegible] త్యాదినా [illegible] దేకార్యహాదికమిత్యాదినా [illegible] దేః పరిగ్రహః హేతుత్వం కల్ప్యత ఇత్యన్వయః తథా చ కారణా
తావచ్ఛేదకీభూతమణ్యభావాదివిశిష్ట [illegible] రూపకారణీభూతాన్నమణ్యాదిసమవహితవహ్న్యా
దినా దాహాదర్యుత్పత్తిరితి భావః మణ్యాదేర్దాహాదికం ప్రతి కారణీభూతాభావప్రతియోగిత్వరూపప్ర

తిబంధకత్వకల్పనేనైవ నిర్వాహే ఉక్తగురురూపేణ కారణతాకల్పనమయుక్తం న చ వహ్నిమణ్యభా
వయోః కారణతావచ్ఛేదకల్పనాపేక్షయా నిరుక్తరూపేణైకకారణతాకల్పనమేవ యుక్తమితివా
చ్యం మణ్యభావవిశిష్టవహ్న్యాదిత్వస్య విశిష్టమణ్యభావాదేరేవ వా కారణత్వమిత్యత్ర వినిగమనావి
రహేణ కారణతావచ్ఛేదకస్య వర్జనీయత్వాదిత్యాశయేనాహ మణ్యభావాదేరేవేతి ఏవం చోక్తశక్తిసా
ధకానుమానే మణ్యభావాదికారణతావాదినామర్థాంతరతేత్యాశయః నన్వనేకమణిమంత్రాద్యభా
వానాం కారణతావచ్ఛేదకత్వాపేక్షయా శక్తికల్పనమేవ యుక్తమిత్యత ఆహ అనేనైవేతి మణ్యభావాదేః కారణ
త్వకల్పనేనైవేత్యర్థః తథా చ నానాశక్త్యాయమతేపి తస్య మణ్యభావాదేః కారణత్వమాత్రం కల్ప్యం పరమ
తే తు అనంతాః శక్తయస్తద్ధ్వంసే కారణత్వం తత్ప్రాగభావస్య ధ్వంసో మణ్యాదేస్తద్వినాశకత్వం త
దపసరణాదేస్తదుత్పాదకత్వం చేత్యనేకకల్పనాప్రసక్త్యా మహద్గౌరవమిత్యాశయః ఉత్తేజకాభావేతి
ఉత్తేజకత్వమంత్రవిశేషరూపస్యోత్తేజకస్య నిత్యతయా తదభావస్యాఘటితత్వాత్ సదైవ సత్వాదుత్తే
జకసమవధానేపి మణిసత్త్వే దాహానుపపత్తిః ఏవం సంయోగేన మణిమత్యపి సమవాయేన తదభావస
త్వాద్దాహాపత్తిః తథాపి స్వప్రయోజకదాహేభ్యః స్వవిశిష్టత్వసంబంధావచ్ఛిన్నోత్తేజకాభావవిశిష్టత్వే
మణ్యాదేః సంయోగేనాభావస్య కారణత్వోపగమాన్న దోషః ఘటోత్పాదాదౌ హేతౌ యాగాదయోపి

కస్య మంత్రవిశేషస్య తాదృశ విశేష్యాణాం సంబంధేన మన్త్రే ద్రవ్యసంయోగ సంబంధేన సత్త్వే తత్సంబంధావచ్ఛి
న్నతదభావాసంభవాత్ సర్వాదితత్ వహ్నిదార్ఘ్యాహోసుకాలాద్విప్రా త్రిన్ద్రియధర్మసమవాయాదాహేయన
కత్వేత్ కాహోసుకాలాత్ర్యప్పవదాత్మవదిత్యనుమానేన శక్తిరిత్యస్త్రి భజినకమౌలస్థవహ్నిగతాసుఖ్యాత
కూపవత్వం యోగతచ్ఛ్యకాదికమాదాయ సిద్ధసాధనవారణాయ దాహోసుకాలత్వ విప్రాహత్వేతం ద్రి
యత్వానాం ధర్మవిశేషణాత్వం కాలికసంబంధేనాత్ర వృత్తిదిమత్త్వమాదాయ తద్దోషవారణాయ స
మవాయనివేశః ఇతి మె నౌ అప్రయోజకత్వేన సైకైవ వహ్నిగాసంమత్రే సంప్యపిక్షు బిద్ర [illegible] స్వస్త్రపిత్ర క
త్ర తకస్యక్షుపి ద్రవ్యకత్వమాదేన్యరూప [illegible] సత్త్వవృత్తినిరూపహాయ తత్త్వద్వహ్నిసంయోగేషు తత్త్వద్వాంపప్ర
యోజక విలక్షణాం శక్తికల్పనమావశ్యకమితి చెన్న తత్తద్రూపప్రయోజక వైజాత్యానామేవ తత్ర కల్పనే
యత్వాత్ నవ వినిగమనావిరహః బహుతరశక్త్యాదికల్పనాపేక్షయా కతిపయ వైజాత్యకల్పనైలా
ఘవస్యైవ వినిగమకత్వసంభవాదితి దిగేవం మోక్షశక్తిపక్షేణాతిరిక్తపదార్థతావిఖండనగానుమాన
మాత్రయస్యైవ సిద్ధ్యానుత్థాన మహార్తితి హృదయం॥ ఇత్థం శక్తిఖండనం సాంత్ర్యైర్యత్రాతిరిక్త పదార్థ ఠ
త్వం ఖండయతి ఏవమితి ఏవమితి సాంత్ర్యైక్యా సాంత్ర్యైక్య పదార్థకివస్త్రాంత్ర సత్ర క ఇ తాద్విద్వ్యవహా
రవారణాయ తద్భిన్నత్వే సతీతి యద్య్యైవంగకనం గగనాంగాంకం సంగ బాంధసంగబాంపమః కామకా

వణయోర్వ్యర్థం కారణ కార్యణయోరపి తాద్వేదిత్వ యాంశానుపపత్తిః గగనాకాశం గగనాదిభేదాభావాత్
తత్రాపి తత్ర గగనాదినామసత్వ శక్త్యుపోక్తేన నాయ గగనభినత్వసాంత్వ శ్రేష్ఠి వివక్షే తత్తద్గతన దోషః
తద్విగ్రహ్యమాత్రాశక్యత్వాపాత్ తావత్పశ్చాత్ దశ తత్వదితాంత్వశ్య గంచంద్రాదిసాత్వర్యవహారాపత్తిః నా
యంచంద్రః కాంతుచంద్ర ఇత్యత్ర న యోర్వైలక్షణ్యానుపపత్తిరితి తద్గత ధర్మ వత్వముక్తం తద్వృత్తితావ
చ్ఛేదక ధర్మావచ్ఛిన్నత్వం తదర్థః తేన చంద్రగతాహ్లాదకత్వస్య ముఖాదావభావేపి నక్షతిః చంద్రవృ
త్తితావచ్ఛేదకీభూతాహ్లాదకత్వావచ్ఛిన్నస్య ముఖగతాహ్లాదకత్వస్య ముఖే సత్వాత్ ఏవం యో
క్తాభేదస్య ప్రత్యేకం తు కానుమానే వ్యాప్తిరూపాసిద్ధిః సామానాధికరణ్యేనానుమానేపి సామానాధికరణ్యేనా
వచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన వాసంబంధసిద్ధేరుక్తత్వాత్ అన్యోన్యాభావరూపే సాదృశ్యే సిద్ధసాధనం వ్యతిరేకముఖా
గాసిద్ధిః ఘటత్వాదిరూపే సామాన్యవృత్తి తత్కాభావాత్ సాదృశ్యే సామాన్యాభావభిన్నత్వే ప్రత్యయ
స్యాపిసత్వాదేవ సాదృశ్యం పదార్థాంతరమయుక్తం స్వభావః సంజ్ఞాత్వాదివత్కాల సంబంధిత్వమాత్రవిషయత్వాత్
తాత్రికరయః ఇతి సాదృశ్య విషయః దేహివదన్యోన్య మాత్రాపరత్వపరరూపాత్సంగ్రహః ఇత్యతః తత్తేతివ్యా
ఖ్యాతం అప్రతిషిద్ధమనుమతమితి న్యాయాన్న మాయా సాదృశ్యదశాఖ్యస్యానుమతత్వ ప్రమాణి రూపాయా
హన వేతి॥ శిరోమణిస్తు మన్యతే అశక్యాశ్రకాలదిశామాస్వాదావాంతర భేదవః మన స్తు పురుషాం

తత్ప్రవిశేషణత్వప్రత్రతిస్పర్శవత్త్వమతః పంచైవ తత్రవాక్యేనైన వృత్తిరస్య శబ్దాశ్రయత్వే ప్రత్యేకం జీవమాదాయవి
నిగమనావిరహః ఇతి వాచ్యం జీవస్య శబ్దాశ్రయత్వే శబ్దవాన్ సహమితి ప్రత్యక్షాపత్తేరేవ వినిగమకత్వాత్ తేషాం పరస్పర
త్వాద్ద్రవ్యసమవాయికారణానాం సంయోగాశ్రయత్వే ప్రత్యేకం జీవమాదాయ వినిగమనావిరహః తేషాం మాంపి తథాత్వాప
త్తిరితి చేదస్తు తేషాం మానసః అన్యథా పరత్వాసమవాయికారణసంయోగాశ్రయతయా కాలాదిసిద్ధౌ తస్య
పరత్వాసమవాయికారణసంయోగాశ్రయత్వే ఉక్తేర్లాభే వినిగమనావిరహోత్తరవచ్ఛ శమాదిద్రవ్యసిద్ధిః స్యాత్
దితి అబాహ్యేంద్రియయోగ్యభావాతిశయసాక్షాత్క్రియాతీంద్రియాంశేషవిషయగుణమహత్త్వానియతత్వాభ్యోక్తమేవ
మంతవ్యమితి తస్యాశ్రయః మూలే తత్రవాక్యేనేతి ద్రవ్యత్వవిశిష్టానిత్యత్వేః ఇమిదం ద్రవ్యత్వం న తావద్ఘటాదీనాం
దిశాలాకుమనిరుక్తత్వాత్ నాపి జాతివిశేషప్రమాణాభావాదితి వాచ్యం శంకతే నన్వితి ఇమామాక్షేపేన తుప్రత్యక్ష
త్రరక్ష్యేతి నైయాయికానాం సంకేతః ద్రవ్యత్వప్రహాత్ ద్రవ్యత్వప్రత్యక్షాభావాత్ ఇదమయుక్తలక్షణం ద్రవ్యత్వసాధక
సమానాధికరణభావాచ్చపిన తత్ర ప్రమాణమిత్యప్యభిమానోనోద్భూతాః యద్వ్యవహార్యరూపమతే త్వత్రతాదా
సంనికర్షబలాద్ద్రవ్యత్వాదిప్రత్యక్షమరక్ష్యవతథాపి తత్ప్రత్యక్షమపలతో ప్రతితదుపనాయసంనయుక్తే ఇత్యర్థః
ద్రవ్యానుమానమాహ కార్యేతి కార్యసమవాయికారణతావచ్ఛేదకతయా తత్సిద్ధేః ద్రవ్యత్వజాతిసిద్ధిరితి
జనయోః కార్యమాత్రస్య పృథివ్యాదిగమేవ సమవాయికారణమిత్యవివాదం తథా చ కార్యత్వావచ్ఛి

న్నసమవాయికారణతాశంబిద్ధత్వావచ్ఛిన్నాకారణతా తద్విశిష్టం దాదినిష్ఠఘటాదికారణతావచ్ఛిన్న
మాంసేనప్రతివిశ్వసత్తాదెసూర్యనాదికదెశవృత్తిత్వేనతదవచ్ఛిన్నత్వబాధేన తత్తద్వ్యక్తిత్వావచ్ఛిన్నత్వేపి కృతి
తదెవద్రవ్యత్వంతస్యబాధకాభావాజ్ఞాతత్వమితిభావః సమవాయికారణతావచ్ఛేదకసమవాయసంబం
ధావచ్ఛిన్నకార్యతానిరూపితతాదాత్మ్యసంబంధావచ్ఛిన్నకారణతాం కార్యతాయాం సమవాయసంబంధావ
చ్ఛిన్నత్వోపపాదనాన్ కాలికసంబంధేనకార్యతావచ్ఛిన్నం ప్రతికాలత్వేన కారణత్వేపి న సిద్ధసాధనం కారణ
తాయాం తాదాత్మ్యసంబంధావచ్ఛిన్నత్వోపపాదనాత్ సమవాయేన కార్యతావచ్ఛిన్నం ప్రతివిశేష్యత్వయా
ప్రతియోగిత్వేన కారణత్వేపి న తద్దోషః ఘటత్వతద్వ్యక్త్యవచ్ఛిన్నసమవాయికారణత్వమాదాయ తద్దోషవారణా
యకార్యతావచ్ఛిన్నత్వనివేశః నను కార్యతాతిప్రసక్తధర్మస్య కార్యతావచ్ఛేదకత్వేన ప్రతిబంధకాభావప్రతియోగి
త్వాదిరూపకార్యత్వస్య స్వంసాధారణత్వప్రసక్తే తద్దోషం సోంక్త కా[illegible]నచ్ఛేదకత్వసంభవ ఇత్యత ఆహ సంయోగ
స్యేతి సమవాయికారణతావచ్ఛేదక[illegible] తత్రైవ కిత్య[illegible]ః నిత్యసంయోగస్య [illegible] సంయోగత్వస్య కా
ర్యతావచ్ఛేదకత్వే యోగా[illegible] విభాగస్యేతి నిత్యవిభాగ[illegible]కారణాదితి భావః నచ కార్యతావచ్ఛిన్నం ప్ర
తియోగితావచ్ఛేదకత్వేన కారణత్వసంభావాదప్యంతరతే ఇవాప్యం అనంతకాలీనానాం కారణతావచ్ఛేదకత్వే కార
ణతానవచ్ఛిన్నత్వాయాం త్రయస్య సంబంధేన ఘటత్వమేవ తదవచ్ఛేదకం తస్య సంబంధత్వే మానాభావాన్ కారణాపత్తే

అత్ర ద్రవ్యవత్త్వం తథా ప్రవృత్తి వా కార్యతాయా ద్రవ్యం ప్రతి ద్రవ్యస్య ప్రతిబంధకతాయాం వాచ్యత్వే తయా తదవచ్ఛేద
౨౦ కతయా ద్రవ్యత్వజాతిసిద్ధిరిత్యత్ర్యాప్యుక్తావినకతావచ్ఛేదకం వాచ్యం తద్వృత్తిరైజాత్యమేవ తాదృశప్రతిబంధకతావచ్ఛే
దకమిత్యపి ఇతి ద్రవ్యవిభాగః తత్రమః ప్రత్యక్షేణావచ్ఛిన్నం రింద్రియేణ గ్రాహ్యత ఇతి సేలంతమ్ముష్మలతాద్యాదిప్రత్యేతి ఇతి
భావః పరిశేషానుమానేన తమసెందృశమద్రవ్యత్వే సిద్ధాధయుషు ద్రవ్యత్వే తాంవత్వానిధయతి తస్య పౌతి తమస ఇత్య
ర్థః తథాచ తమో ద్రవ్యం రూపవత్త్వాత్ ఘటవదిత్యనుమానేన ద్రవ్యత్వసిద్ధిరితి భావః ఇదముపలక్షణం పర
త్వాదిహేతుకానుమానమపి బోధ్యం అత్రానైకాంతికహేతుకేతి నంశ ప్రబుద్ధి వైశద్యార్థం తమసః కృష్ణ ద్రవ్యం తథాభావ
నిరూప్యత్వం ఇతి సంమానాధికరణ్యాసంబంధేన గంధ సంమానాధికరణ్యభావవత్వాదిత్యర్థః తేన సుకర్మప్రసుకర్మప్రకర్ష
నవ్యభిచారః నజలాదికం జలాద్యపి ద్రవ్యత్వం తథాచతమోద్రవ్యం ప్రత్యక్షాదిభేదకాకాతవత్త్వే సతి ద్ర
వ్యత్వవిశేషయన్నై వంతన్నైవం యథా పృథివ్యాదిత్యనుమానం సూచితం దశమద్రవ్యత్వం నవాంతర్గతత్వావచ్ఛిన్న
భేదద్రవ్యత్వమవ్యభిచారి రూపవత్త్వమతోన పందార్థప్రసిద్ధి రితిప్రాయం న సుతమ సాంద్రత్వేన రాలోకేత త్రి ప్రత్యక్షంస్యా
ద్రవ్యచాక్షుషత్వావచ్ఛిన్న ప్రత్యక్ష లోకస్య హేతుత్వాదిత్యత ఆహ తత్ర ప్రత్యక్షేపౌతితమసోద్రవ్యత్వానుమానేన తమో ఇతి
త్రిద్రవ్య చాక్షుషం ప్రత్యాలోకస్య హేతుత్వాదితి భావః అనుపపత్తౌ తమసః ప్రత్యక్షానుపపత్తౌ తమ సవద్రవ్యత్వే
స్తు తదభావే నైవ తేజః ప్రత్యక్షానుపపత్తేరితి శంకా నిరాసం యావద్ద్రవ్యేతి అవచ్ఛకల్పనే యుద్రవ్యత్వేకేత్యర్థః అన్య

ఘోంస్నేష్టే ర్మాత్ర్యనుపపత్తే రితి భావః యత్ర్వపిష్టా రాదిషంయుక్తే చేత్తే తదా కేహం తూన్యభావాద్యుక్తం భావాంత్త మః పుత్ర్య
యలానుపపత్తిః తథాపి మహ త్వైవిష్టాంత[illegible] యూపవత్తైః కేహం మాణాన్యభావస్య పుత్ర్యవ్యాప్తౌ షహం తు భాంతవిజాతీయ
తేజోంభావస్యాంతరస్యాపగమాన్న హాషః ననుతమసోభావత్వే ఉక్త ప్రత్యక్ష్యనుపపత్తిర తత్ర హంయూపవత్తి రితి లో
కాంపసరణౌ షంథ కేత్రిలో[illegible]పసరణం నిమిత్తకాంత త్వేష యోతియూపత లప్ర్యాభా లోకాంపసరణేపి తమసి బలసో
పలంభప్రసంగ ఇతి భావ[illegible] తత మోన తేల మిత్యాది బాధకప్రత్యక్ష్య భావాత్త మోన్నైల్యాది ప్రతీతే భ్రమత్వముయుక్త
మితి వాంచ్యం పాంచ శరాణం బాధకప్రత్యక్షభావేపిన ఘోంస్నైల్యాది ప్రతీతే రివభ్రమత్వసంభవాత్ నన్వబాధితానం
తప్రతీనాం భ్రమత్వకల్పనాపేక్ష యాంతమసోతిరిక్తత్వకల్పనమేవోచిత మతత్రాహంతమస ఇతి అప్రారోపితనీల
యూపంతమ ఇత్యుక్తే శుక్లయూపాంభావస్తమ ఇత్యపరే తన్న ఇహంనీలరూపంనాద్యేంకంతు శుక్లరూపమితి నిత్వేయత
దశాంయాంతమః ప్రత్యక్ష్యనుపపత్తేః యత్తు భాం స్వరూపాంభావస్తమ ఇతి తదపి న ఇహం భూంతం భాష్వరరూ
పంనాస్తీత్యాది నిర్ణయ దశాంయాంమా లోకస ద్భావేపి తమః ప్రత్యయప్రసంగాత్ తస్మాదాలోకాంభావ ఏవ తమ
ఇతి ఇతి తమోవిచారః తత్త్వ నప్రథివే అత్యాంతాంసంయోగాభావ్యాత్ యూపవిజాతీయ యూపాంనధికరణాత్వాత్
నాంపి జలాంది కంపితయూపవత్వాది త్వత త్రిహం సువర్ణస్యతి అస్యైత తేజోనియూపణేన నుయూపరసగంధస్పర్శాః
సంఖ్యాః పరిమాణనిప్పృథక్త్వం సంయోగవిభాగాపరత్వపరత్వే యుక్త యః సుఖదుఃఖేచ్ఛాద్వేషాః ప్రయ
త్నాదేత త్తదశమం ద్రవ్యం సువర్ణం కాలమోనోక్తం ౨